

WSTĘP

Wieloletni okres pokoju i stabilizacji na kontynencie europejskim, charakteryzujący ostatnie dekady XIX stulecia – załamał się w 1912 r. wraz z wybuchem I wojny bałkańskiej. Choć nie doprowadziła ona bezpośrednio do konfliktu światowego, czego się poważnie obawiano, to zapoczątkowała cykl wojen, których formalny kres nastąpił dopiero jedenaście lat później. Celem niniejszej monografii zbiorowej jest przedstawienie ważnych, a mało znanych problemów i epizodów militarno-politycznych związanych z tym kryzysem, utożsamianym popularnie z I wojną światową. Jednakże sama Wielka Wojna (1914–1918) była tylko najkrwawszym i najbardziej spektakularnym elementem wielkiego ogólnoeuropejskiego kryzysu politycznego, militarnego, społecznego i narodowego, który zamykał się w latach 1912–1923 (od wybuchu I wojny bałkańskiej do podpisania traktatu w Lozannie). Zalicza się do niego także problem walki o niepodległość i granice Polski (1914–1921).

To wówczas, w huku wystrzałów, kształtowała się nowa mapa Europy, wybuchały kolejne konflikty o władzę nad kontynentem, o niepodległość różnych państw oraz o przebieg nowych granic i stref wpływów. Dwudziesty wiek wykuwał się w morzu krwi i cierpienia, dla wielu narodów (Ormian, Greków, ale także Węgrów czy Niemców) stał się powodem wieloletniej traumy, w nowy sposób wpływającej na zmiany poczucia przynależności i dumy narodowej. Dla innych, jak choćby Polaków, był początkiem samodzielnego bytu państwowego.

Decydującym argumentem w tych zmaganiach nie okazały się dyplomacja, racje natury historycznej czy narodowościowej, ale brutalna siła wojskowa. Dlatego też niniejsza praca koncentruje się przede wszystkim na militarnych aspektach wspomnianych konfliktów, ich wpływie na ludność cywilną oraz na przemianach taktyki i technologii, co miało także niebagatelny wpływ na charakter i przebieg poszczególnych wojen.

Zbliżająca się setna rocznica zakończenia I wojny światowej dała Komisji Historii Wojen i Wojskowości PAU asumpt do bliższego zajęcia się wspomnianą problematyką, czego owocem jest niniejszy zbiór tekstów. Zostały one przygotowane przez wybitnych specjalistów, po części przez członków Komisji Historii Wojen i Wojskowości PAU, po części przez specjalnie zaproszonych autorów. Prezentują one stosunkowo mniej znane

kwestie i epizody militarne, tworzące jednak dość spójny obraz epoki: nieudolności dowództw i poszczególnych wyższych oficerów, braku zrozumienia wojskowych dla skomplikowanych zależności ekonomicznych, rosnącego wyzysku i cierpień ludności cywilnej. Jednym słowem, wspólnym doświadczeniem dla wielu państw i narodów stała się omnipotencja czynnika wojskowego, na ogół słabo przygotowanego do ogromu spraw, przed którymi stanął. Było to wspólne doświadczenie tych wszystkich konfliktów.

Michał Baczkowski